ברטנורא על מסכת מגילה

פירוש רבי עובדיה מברטנורא

geulaquiz.com

פרק א

א **מגילה נקראת באחד עשר בשנים עשר.** פעמים בזה ופעמים בזה כדמפרש ואזיל:

מימות יהושע בן נון קורין בט״ו. דכתיב (אסתר ט׳:י״ט) על כן היהודים הפרזים עושים את יום י״ד, ומדפרזים בי״ד ש״מ דמוקפין בט״ו. ומימות יהושע, נפקא לן ג״ש מפרזי פרזי, כתיב הכא היהודים הפרזים וכתיב התם (דברים ג׳:ה׳) לבד מערי הפרזי, מה להלן מימות יהושע אף כאן מימות יהושע. ותקנו שהכרכים המוקפים חומה מימות יהושע אע״פ שאין להם חומה עכשיו יקראו בט״ו כמו שושן, כדי לחלוק כבוד לא״י שהיתה חרבה בימי מרדכי ואסתר, כדי שיהיו קורין כבני שושן ויחשבו כאילו הם כרכים המוקפים אע״פ שהם עתה חרבין, ויהיה זכרון לא״י בנס זה. ולפי שיהושע התחיל להלחם בעמלק תחלה וכתיב (שמות י״ז:י״ד) כתוב זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע, לפיכך הזכירו מימות יהושע:

אלא שהכפרים מקדימין. כלומר מאחר שמוקפין קורין בט״ו ושאין מוקפין בי״ד הכל בכלל, והיכי משכחת תו י״א י״ב וי״ג, אלא שהכפרים נתנו להם רשות להקדים קריאתן ליום הכניסה יום ב׳ בשבת שלפני י״ד, או ה׳ בשבת, שהן יום הכניסה שהכפרים מתכנסים בעיירות למשפט, לפי שב״ד יושבים בב׳ וה׳ בתקנת עזרא. א״נ מתכנסין הכפרים לעיירות בב׳ וה׳ לשמוע קריאת התורה, והכפרים אינם בקיאים כל כך לקרות וצריכים שיקראנה להם אחד מבני העיר, ולא הטריחום חכמים לחזור ולבא ביום י״ד, כדי שיהיו פנויים ביום פורים להספיק צרכי סעודת פורים לבני העיירות. ומצאו לדבר זה רמז מן המקרא דכתיב (אסתר ט׳:ל״א) לקיים את ימי הפורים האלה בזמניהם, ואי לא תקון מרדכי ואסתר אלא י״ד וט״ו הכתובים במקרא, לימא קרא בזמנם, מאי זמניהם, ש״מ עוד ב׳ זמנים אחרים חוץ מאותן הכתובים במגילה, וי״ג לא צריך קרא לרבויי שיהא ראוי לקריאה, שעיקר הנס בו היה, שבו נקהלו להנקם מאויביהם בין בשושן בין בשאר מדינות. על כרחך לא רבי קרא אלא י״א וי״ב. ואין לומר דרבי ט״ז וי״ז שלאחר י״ד וט״ו הכתובים במגילה, דאמר קרא (שם) ולא יעבור:

ב **חל להיות.** י״ד. בע״ש. עיירות ומוקפין קורין בו ביום, שאין קריאת מגילה בשבת, גזירה שמא יטלנה בידו ויעבירנה ד׳ אמות ברשות הרבים, ואם יאחרנה עד אחד בשבת הוה ליה י״ו, ואמר קרא ולא יעבור. ואע״פ שבני הכרכים קורין המגילה בי״ד כשחל ט״ו להיות בשבת, מ״מ אין קורין ויבא עמלק אלא בשבת שהוא יום ט״ו, ומפטירים פקדתי, ושואלין ודורשין בהלכות פורים כל אותה שבת. וסעודת פורים אית דאמרי דעבדי לה ביום י״ד שבו קורין את המגילה, ואית דאמרי דמאחרין אותה לאחר השבת. והכי משמע בירושלמי דסעודת פורים שחל להיות בשבת מאחרין ולא מקדימין. ולכ״ע אין עושים אותה בשבת:

חל להיות. י״ד. באחד בשבת כפרים מקדימין ליום הכניסה. דה״ל י״א. וה״מ שהקילו חכמים לבני הכפרים להקדים ליום הכניסה, בזמן שישראל שרויין על אדמתן ושלוחי בית דין יוצאים להודיע מתי קידשו ב״ד החדש ומתי הפסח נקבע. אבל בזמן הזה שהעם מסתכלין בקריאת המגילה ומונים ממנה שלשים יום לפסח, אם יקדימו הכפרים קריאתן הרי יעשו הפסח לסוף ל׳ יום של קריאה, ונמצאו אוכלין חמץ בימים אחרונים של פסח, לפיכך אין קורין אותה אלא בזמנה:

ג **עשרה בטלנין.** של בית הכנסת, שבטלים ממלאכתן ונזונים משל צבור כדי להיות מצויין תמיד בשעת התפילה בבהכ״נ:

באלו אמרו. בזמנים של מגילה אמרו מקדימין אם חל זמן קריאתה בשבת:

אבל זמן עצי הכהנים והעם. שהיו משפחות לישראל שקבועים להם ימים בכל שנה להביא עצים למקדש לצורך המערכה, ומביאין קרבן עצים עמהם עולות נדבה, אם חל להיות בשבת מאחרים ליום מחר:

ותשעה באב. והוא הדין שאר תעניות אם חל א׳ מהן להיות בשבת:

וחגיגה. אם חל י״ט בשבת דוחין שלמי חגיגה למחר, שהרי יש לה תשלומין כל ז׳. וכן הקהל את העם, שהיה המלך קורא בספר משנה תורה, וכל העם חייבין לבא ולהביא את טפם כדכתיב (דברים ל״א:י״ב) האנשים והנשים והטף, ובשבת אי אפשר ודוחין אותו למחר:

ולא מקדימין. דאכתי לא מטי זמן חיובייהו. ותשעה באב, דאקדומי פורענותא לא מקדמינן:

ד **אין בין אדר ראשון לאדר שני וכו׳** הכי קאמר אין בין ארבעה עשר וחמשה עשר של אדר ראשון לארבעה עשר וחמשה עשר של אדר שני, אלא מקרא מגילה ומתנות לאביונים, הא לענין הספד ותענית זה וזה שוין:

ה **אין בין יו״ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד.** מתניתין ב״ש היא [ביצה יב.] דאמרי אין מוציאין את הקטן ולא את הלולב ולא את הס״ת לרשות הרבים כיון שאין בהם צורך אוכל נפש. ואין כן הלכה אלא כדברי בית הלל דאמרי מתוך שהותרה הוצאה לצורך אכילה הותרה נמי שלא לצורך אכילה. ואיכא

נמי מילי אחרינא שאסורים בשבת ומותרים ביו״ט אע״פ שאינם צורך אוכל נפש, כגון משילין פירות דרך ארובה ביו״ט, אבל לא בשבת:

שזה זדונו בידי אדם. שבת יש בה מיתת ב״ד:

ו **אין בין המודר הנאה.** אין מודר הנאה חמור ממודר מאכל אלא דריסת הרגל, שמודר הנאה אסור לו ליכנס בתוך שלו ומודר מאכל מותר:

וכלים שאין עושין בהן אוכל נפש. מותר להשאילן למודר מאכל. ודוקא במקום שאין משכירין כיוצא בהם, אבל במקום שמשכירין כיוצא בהם, אסור, דכל הנאה המביאה לידי מאכל שאם לא ההנהו זה מחוסר בה שוה פרוטה, הנאת מאכל הוא שהרי ראויה אותה פרוטה לקנות בה מאכל:

נדר. האומר הרי עלי עולה, ולאחר זמן הפרישה ונאבדה, חייב באחריותה:

נדבה. האומר הרי זו עולה, ונאבדה, אינו חייב באחריותה, שהרי לא קבלה עליו. אבל לענין בל תאחר זה וזה שוין דכתיב (דברים כ״ג:כ״ד) כאשר נדרת לה׳ אלהיך נדבה אשר דברת בפיך, הרי נדר ונדבה אמורים בענין:

ז **שתי ראיות.** בין ביום א׳ בין בשני ימים רצופים. וכן ג׳ ראיות בין ביום א׳ בין בג׳ ימים רצופים, או ב׳ ביום א׳ וא׳ למחר:

אלא קרבן. שזב הרואה ב׳ ראיות אינו טעון קרבן. אבל לענין לעשות משכב ומושב אב הטומאה ואפילו לא נגע בהן, וספירת ז׳ משיפסוק מזובו, שצריך למנות ז׳ נקיים קודם שיטבול, זה וזה שוים:

אין בין מצורע מוסגר. שטעון הסגר כדכתיב (ויקרא י״ג:ה׳) והסגירו הכהן שבעת ימים:

למצורע מוחלט. שטמאו הכהן לגמרי:

אלא פריעה ופרימה. הא לענין שלוח וטומאה זה וזה שוין:

אין בין טהור מתוך הסגר לטהור מתוך החלט אלא תגלחת וצפרים. דגבי תגלחת וצפרים כתיב (שם י״ד) והנה נרפא נגע הצרעת מן הצרוע, יצא מוסגר שצרעתו תלויה בימים. שאפילו נרפא צריך להיות מוסגר שבעה ימים. אבל לענין טהרה במקוה זה וזה שוין, דבטהור מתוך הסגר נמי כתיב (שם י״ג) וכבס בגדיו וטהר. ואע״ג דאיכא נמי קרבנות אשם ולוג שמן, מיהו הכא ביום טהרתו ורפואתו הוא דקתני, ולא איירי בקרבנות שהן בשמיני:

ח **נכתבין בכל לשון.** בכתב של כל אומה ובלשון של כל אומה:

אין נכתבין אלא יונית. וטעמא דשרו ספרים ביונית יותר משאר לשונות, דאמר קרא (בראשית ט,כ״ז) יפת אלהים ליפת וישכון באהלי שם, יפיפותו של יפת, כלומר הלשון היפה שבכל בני יפת, ישכון באהלי שם, ואין לך לשון יפה בכל בני יפת כלשון יוני. והלכה כרשב״ג. מיהו בזמן הזה כבר אבד אותו לשון יוני ונשתבש, לפיכך אין כותבין ספרים בזמן הזה אלא בכתב הקודש ובלשון הקודש:

ט **למרובה בבגדים.** כהנים ששמשו בבית שני, ואף בבית ראשון מן יאשיהו ואילך שנגנזה צלוחית של שמן המשחה בימיו, ולא היו כהנים גדולים אלא בלבישת הבגדים בלבד:

פר הבא על כל המצות. כהן משוח שהורה היתר בדבר שזדונו כרת, ועשה כהוראתו, מביא פר כדכתיב (ויקרא ד׳:ג׳) ואם הכהן המשיח:

כהן המשמש. כהן גדול שאירע בו פסול ומינו אחר תחתיו ועבר פסולו וחזר לעבודתו, והעבירו הבא תחתיו. הראשון קרוי משמש, והשני עבר:

אלא פר יוה״כ. שא״א להביא שתים. וכן עשירית האיפה חביתי כהן גדול שבכל יום שא״א להביא שתים. הא לכל שאר דברים זה וזה שוין. אם בא להקטיר או לעבוד שום עבודה משמש בשמנה בגדים. ושניהם מצווין על הבתולה, ומוזהרים על האלמנה. ומקריבין אוננין:

י **אין בין במה גדולה.** בשעת היתר הבמות מיירי. במה גדולה היא במת צבור שהיתה בנוב וגבעון:

לבמה קטנה. של כל יחיד ויחיד, שכל אחד היה עושה במה לעצמו:

אלא פסחים. וכל שהוא כעין פסחים, דהיינו החובות שקבוע להן זמן כפסח, כגון תמידים ומוספים. אבל חובות שאין קבוע להם זמן כגון פר העלם דבר של צבור ושעירי עבודה זרה, אף בבמה גדולה לא היו קרבין:

יא **בכל הרואה.** בכל מקום שיכול לראות משם את שילה:

יש אחריה היתר. כשחרבה שילה הותרו הבמות:

פרק ב

א **הקורא את המגלה למפרע לא יצא.** דכתיב (אסתר ט׳:כ״ח) והימים האלה נזכרים ונעשים, מה עשיית הימים א״א למפרע, דא״א שיהא חמשה עשר קודם ארבעה עשר, אף זכירה שהיא קריאת המגילה, למפרע לא:

קראה על פה. לא יצא. כתיב הכא נזכרים, וכתיב התם (שמות י״ז:י״ד) כתוב זאת זכרון בספר:

קראה תרגום בכל לשון לא יצא. הכי קאמר, עברי שקראה תרגום ואינו מבין בל׳ תרגום, או בכל שאר לשון שאינו מבין, לא יצא:

אבל קורין אותה ללועזות בלעז. באותו לשון שהם מבינים. ובלבד שתהא כתובה באותו לשון, שלא יהא קורא על פה:

והלועז ששמע אשורית יצא. ויונית הרי הוא כאשורית לדין זה. אלא שכבר אבד אותו לשון היוני ונשתכח כדכתבינן לעיל:

ב **סירוגין.** שקרא מעט ושהא, וחזר וקרא מעט ושהא, אפילו שהא יותר מכדי לגמור את כולה, יצא:

היה כותבה כו׳ כגון דכתיבא כולה ומנחא קמיה וקרי פסוקא פסוקא במגילתא דמנחא קמיה וכתב לה, דלא נפיק ידי חובתיה אלא כשקורא במגילה שהיא כתובה כולה:

אם כיון לבו. לצאת בקריאה זו:

בסם. שרש עשב שקורין לו סמא:

בסקרא. אבן שצובעים בה אדום:

קומוס. מין שרף, ובלע״ז גומ״א:

קנקנתום. ודריאול״ו בלע״ז, ובערבי זא״ג:

נייר. עשוי מעשבים ע״י דבק וכותבים עליו:

דפתרא. עור שלא נשלם תקונו. דמליח וקמיח ולא עפיץ:

על הספר. על הקלף:

ג **בן עיר.** שזמנו בי״ד:

שהלד לכרך. שזמנו בט״ו:

אם עתיד לחזור למקומו. אם הוא בן כרך שהלך לעיר ועתיד לצאת מן העיר בליל י״ד קודם עמוד השחר, אע״פ שהוא בלילה בעיר, הואיל וביום לא יהיה בעיר אין זה אפילו פרוז ליומו, הלכך קורא כמקומו בט״ו. אבל אם אינו עתיד לצאת משם הלילה דהשתא הוי פרוז לאותו היום, אע״פ שעתיד לחזור למחר או ליום אחר, נקרא פרוז וקורא עמהם. וה״ה לבן עיר שהלך לכרך, אם עתיד לחזור בליל ט״ו לא הוי מוקף ליומו, וקורא ביום י״ד, ואע״פ שהוא בכרך, אבל אם אין עתיד לחזור בליל ט״ו אינו קורא בי״ד אלא ממתין וקורא עמהן. והכי מפרשי לה למתניתין בגמרא:

רבי מאיר אומר כולה. והלכה כר״מ:

ד **הכל כשרים לקרות את המגילה.** הכל לאתויי נשים:

חוץ מחרש. מתניתין ר׳ יוסי היא דאמר הקורא ולא השמיע לאזניו לא יצא:

ר״י מכשיר בקטן. ואין הלכה כר׳ יהודה:

אין קורין את המגילה. שחייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולחזור ולקראה ביום. וקריאה של יום לא תהא אלא לאחר הנץ החמה, דכתיב (אסתר ט׳:כ״ח) והימים האלה נזכרים ונעשים:

ולא מלין. דכתיב (ויקרא י״ב:ג׳) וביום השמיני ימול:

ולא טובלין ולא מזין. דכתיב בהזאה (במדבר י״ט) והזה הטהור על הטמא ביום השלישי וביום השביעי, והוקשה טבילה להזאה. ודוקא כשטובל בז׳ אמרינן דאין טובלין אלא ביום, ולא אמרינן משחשיכה בתחילת שביעי ראוי לטבול, אע״ג דלילה תחלת היום הוא. אבל משעבר יום ז׳ מותר לטבול בלילה:

שומרת יום כנגד יום. בי״א ימים שבין נדה לנדה. אם ראתה יום א׳ שומרת יום מחרתו וטובלת באותו יום עצמו משתנץ החמה:

משעלה עמוד השחר כשר. דמשעלה עמוד השחר אקרי יום, דכתיב בספר עזרא (נחמיה ד׳:ט״ו) ואנחנו עושים במלאכה [וגו׳] מעלות השחר ועד צאת

הכוכבים, וכתיב בתריה והיה לנו הלילה משמר והיום למלאכה. ולא אמרו עד הנץ החמה אלא כדי לצאת מספק לילה, לפי שאין הכל בקיאין כשיעלה עמוד השחר:

ה **ולוידוי הפרים.** פר כהן משיח, ופר העלם דבר של צבור, שמתודים עליהם חטאם שהביאום עליו:

ולוידוי מעשר. ביערתי הקדש מן הבית:

לסמיכה. וסמך את ידו על ראש העולה:

להגשה. מגיש את המנחה תחלה בקרן מערבית דרומית של מזבח, ואח״כ קומץ:

ולקמיצה ולהקטרה. בהקטרת קומץ קאמר, שהוא במנחה כנגד זריקת דם בזבחים, ואינה כשרה אלא ביום. אבל הקטר חלבים ואיברים כשר כל הלילה כדתנן במתניתין:

לקבלה. קבלת הדם במזרק:

להזייה. הזיית פרים הנשרפים וכל חטאות הפנימיות. וזריקת דם על המזבח נמי קרי הזייה:

ו **ולהקטר חלבים ואברים.** מותרי תמיד של בין הערבים, דכתיב בהו (ויקרא ו׳:ב׳) היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה:

זה הכלל דבר שמצותו ביום כשר כל היום. לאתויי סדור שתי בזיכי לבונה שנותנים על לחם הפנים:

ודבר שמצותו בלילה כשר כל הלילה. לאתויי אכילת פסחים שכשר כל הלילה. ולא אמרו חכמים עד חצות אלא כדי להרחיק את האדם מן העבירה:

פרק ג

א **בני העיר.** רחובה של עיר. יש בה קדושה, שמתפללין בה בתעניות. וחכמים פליגי על סתם מתניתין ואמרי רחובה של עיר אין בה משום קדושה, הואיל ואין מתפללין בה אלא באקראי בעלמא. והלכה כחכמים:

בית הכנסת לוקחים תיבה. ודוקא בית הכנסת דכפרים הוא דמצו מזבני לה. אבל בית הכנסת דכרכים כיון דמעלמא קא אתו לה הויא דרבים ולא מצו מזבני לה:

ספרים. נביאים וכתובים:

אבל אם מכרו תורה לא יקחו ספרים. דמעלין בקודש ואין מורידין:

וכן במותריהן. מכרו ספרים ולקחו ממקצת הדמים תורה, לא יקחו מן המותר דבר שקדושתו פחותה. ולא נאמרו כל הדברים הללו אלא כשלא מכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר, אבל אם מכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר, אפילו לקנות בדמים שכר לשתות מותר. ודוקא בשל כפרים כדאמרינן:

ב **אלא על תנאי.** ואפילו משל רבים לרבים אסור למכור מכירה חלוטה, דדרך בזיון הוא, כלומר אינו בעינינו כלום. ואין הלכה כר״מ:

ממכר עולם. ואפילו ליחיד ואפילו לכל תשמישין חוץ מד׳ דברים דלאותם ד׳ דברים לא ימכור:

בית המים. לכביסה. א״נ למי רגלים:

רבי יהודה אומר מוכרין אותו לשם חצר וכו׳ ואין הלכה כר״י:

ג **ואין מפשילין.** גודלים ופותלים. וה״ה לכל שאר מלאכות, אלא שהפשלת חבלים צריך מקום רחב ידים, ובהכ״נ בית גדול הוא וראוי לכך והוי אורחיה:

קפנדריא. לקצר הלוכו דרך בית הכנסת. ולשון קפנדריא, אדמקיפנא דרי אעול בהא, כלומר בעוד שאני צריך להקיף שורות בתים אקצר מהלכי ואכנס דרך כאן:

מפני עגמת נפש. שיזכרו ימי בנינו ויתנו לב לבנותו אם יוכלו, או יבקשו עליו רחמים שיחזור. לפיכך אין אסור אלא ללקט עשבים ולהאכיל לבהמה או לאבדם [לגמרי], אבל ללקט ולהניחם במקומם מותר, דאיכא עגמת נפש:

ד **קורין פרשת שקלים.** כי תשא, להודיע שיביאו שקליהם באדר, כדי שיקריבו בא׳ בניסן מתרומה חדשה:

מקדימין לשעבר. קורין פרשת שקלים בשבת שלפני ר״ח. ואפילו חל ר״ח אדר בע״ש מקדימין לשבת שעברה:

ומפסיקין בשבת הבאה. מלומר פרשה שניה. כדי שתקרא פ׳ זכור בשבת הסמוכה לפורים, לסמוך מחיית עמלק למחיית המן:

בשלישית פרה אדומה. להזהיר את ישראל לטהר עצמם כדי שיעשו פסחיהם בטהרה. ואיזו היא שבת שלישית, כל שסמוכה לפורים מאחריה. וכשחל ראש חודש ניסן להיות בשבת, הויא לה שבת שלישית שבת הסמוכה לראש חודש ניסן. כדי לסמוך אזהרת טהרת טמאי מתים לפסחים:

ברביעית החדש הזה. ששם פרשת הפסח:

לכסדרן. לסדר ההפטרות שעד הנה מפטירין מעין ארבע פרשיות. פרשת שקלים בן שבע שנים. פרשת זכור פקדתי את אשר עשה לך עמלק. פרשת פרה וזרקתי עליכם מים טהורים. פרשת החודש בראשון באחד לחודש. מכאן ואילך חוזר להפטיר מעין פרשת היום:

לכל מפסיקין. שאין מפטירין מעין הפרשה אלא מעין המאורע:

ה **בפרשת מועדות שבתורת כהנים.** שור או כשב או עז. וביומא קמא מיירי. והאידנא נהוג עלמא שקורין ביום ראשון משכו וקחו לכם, ומפטירין בפסח גלגל. בשני שור או כשב, ומפטירין בפסח יאשיהו. בשלישי קדש לי כל בכור. ברביעי אם כסף תלוה. בחמישי פסל לך. בששי ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו. בשביעי שירת הים, ומפטירין וידבר דוד. בח׳ שהוא יו״ט אחרון של גליות קורין כל הבכור, ומפטירין עוד היום בנוב לעמוד. בעצרת, ביו״ט ראשון, בחודש השלישי, ומפטירין במרכבה של יחזקאל. ביו״ט שני של גליות קורין כל הבכור, ומפטירין בחבקוק. בראש השנה וה׳ פקד את שרה, דבר״ה נפקדה שרה, ומפטירין בחנה שגם היא נפקדה בר״ה. ביו״ט שני בעקידה, ומפטירין הבן יקיר לי אפרים. ביוה״כ שחרית קורין באחרי מות, ומפטירין כה אמר רם ונשא. במנחה קורין בעריות, ומפטירין ביונה. בשני ימים טובים של חג קורין שור או כשב או עז ומפטירין ביו״ט ראשון הנה יום בא לה׳. וביו״ט שני ויקהלו אל המלך. ושאר כל ימות החג קורין בקרבנות החג, כיצד, יום ג׳ שהוא יום ראשון של חוה״מ, כהן קורא וביום השני, לוי קורא וביום השלישי, ישראל קורא וביום הרביעי, והרביעי חוזר וקורא וביום השני וביום השלישי. וביום הד׳ כהן קורא וביום השלישי, לוי קורא וביום הרביעי, ישראל קורא וביום החמישי, והרביעי חוזר וקורא וביום השלישי וביום הרביעי. וכן כולם. ביו״ט אחרון של חג, כל הבכור, ומפטירין ויהי ככלות שלמה. ולמחר קורין וזאת הברכה, ומפטירין ויהי אחרי מות משה. ושבת שחל להיות בחולו של מועד, בין בפסח בין בסוכות, קורין ראה אתה אומר אלי. ומפטירין, בפסח, העצמות היבשות. ובסוכות ביום בא גוג. שמסורת בידינו דתחיית המתים עתידה להיות בפסח, ומלחמות גוג ומגוג בסוכות:

ו **במעמדות במעשה בראשית.** שבשביל הקרבנות נתקיימו שמים וארץ. וסדר קריאתן מפורש במסכת תענית בפרק אחרון:

ברכות וקללות. אם בחקותי. להודיע שעל עסקי החטא באה פורענות לעולם, ויחזרו בתשובה וינצלו מצרתם:

כסדרן. בסדר פרשת היום:

ואין עולין להם מן החשבון. כשיגיע יום שבת יחזרו ויקראו מה שקראו בשני ובחמישי ובשבת במנחה:

שנאמר וידבר משה. אכולה מתניתין קאי ללמוד מכאן שמצוה לקרות בכל המועד מענין המועד:

פרק ד

א **הקורא את המגילה עומד ויושב.** רצה עומד רצה יושב:

קראוה שנים. ביחד.

יצאו. ולא אמרינן שני קולות אין נשמעין כאחד, דכיון דחביבא להו יהבי דעתייהו:

מקום שנהגו לברך. אחריה, יברך. אבל לפניה חייב לברך בכל מקום שלש ברכות, על מקרא מגילה, ושעשה נסים, ושהחיינו. בין בלילה בין ביום. דקריאה של יום עיקר דכתיב (אסתר ט׳:כ״ח) והימים האלה נזכרים ונעשים. ואיכא למאן דאמר דכיון שבירך שהחיינו בלילה לא יברך ביום שהחיינו. והכי מסתברא:

ואין מוסיפין עליהן. שלא יקשה לצבור. מפני שהן ימי מלאכה. ושבת במנחה נמי סמוך לחשיכה הוא, שהרי כל היום היו רגילים לדרוש. ומהאי טעמא נמי אין מפטירין:

הפותח והחותם בתורה מברך לפניה ולאחריה. המתחיל לקרות בתורה ראשון, מברך לפניה. והאחרון, החותם שהוא המשלים, מברך לאחריה. וכל שאר הקורין בתורה אין מברכין לא לפניה ולא לאחריה. והאידנא נהיגי עלמא דכולהו מברכין לפניה ולאחריה, גזירה משום הנכנסים ולא שמעו הראשון שבירך לפניה ויאמרו אין ברכה בתורה לפניה, ומשום היוצאים ולא ישמעו החותם מברך לאחריה, והראשונים לא ברכו. ויאמרו אין ברכה בתורה לאחריה:

ב **ואין מוסיפין עליהן.** דבראשי חדשים ובחולו של מועד נמי איכא בטול מלאכה, דמלאכת דבר האבד מותרת:

בי״ט ה׳ דכל דטפי ליה מלתא מחבריה, טפי ליה גברא. הלכך בראשי חדשים ובמועד דאיכא קרבן מוסף קורין ד׳. יו״ט דאיכא בטול מלאכה קורין חמשה. ויוה״כ דענוש כרת קורין ששה. שבת דחיוב סקילה קורין שבעה:

ג **אין פורסין על שמע.** עשרה שבאו לבית הכנסת אחר שקראו צבור את שמע, עומד אחד ואומר קדיש וברכו וברכה ראשונה שלפני קריאת שמע. פורסין, לשון פרוסה, כלומר חצי דבר, משתי ברכות שלפני ק״ש אומר ברכה אחת:

ואין עוברין לפני התיבה. שליח צבור:

ואין נושאין כפיהן. לברך ברכת כהנים:

ואין קורין בתורה. בצבור. וכל הני אין נעשים בפחות מעשרה, דכתיב (ויקרא כ״ב) ונקדשתי בתוך בני ישראל, כל דבר שבקדושה לא יהא בפחות מעשרה, כתיב הכא בתוך בני ישראל, וכתיב התם (במדבר ט״ו) הבדלו מתוך העדה הזאת, מה להלן עשרה, שאין עדה פחותה מעשרה, אף כאן עשרה:

ואין עושין מעמד ומושב. למת, כשנושאין את המת לקברו היו יושבים שבע פעמים לכבוד המת, ואומרים על כל פרק ופרק של הספד עמדו יקרים עמודו, שבו יקרים שבו. ובבציר מעשרה לאו אורח ארעא:

ברכת אבלים. ברכת רחבה. שהיו אומרים ברכה כנגד אבלים, וברכה כנגד המנחמים כו׳. כדמפורש בפ״ק דכתובות [דף ח׳]:

ותנחומי אבלים. עומדים בשורה כשחוזרין מן הקבר ומנחמין את האבלים, ואין שורה פחותה מעשרה:

וברכת חתנים. שבע ברכות שאומרים לחתן:

ואין מזמנין. כיון דבעי למימר נברך אלהינו, בציר מעשרה לאו אורח ארעא:

והקרקעות. של הקדש, הבא לפדותן צריך עשרה ואחד מהן כהן, דעשרה כהני כתובים בפרשת הקדשות, ג׳ בערכין וג׳ בבהמה וד׳ בקרקעות:

ואדם כיוצא בהן. אם אמר דמי עלי, שמין אותו כעבד, ועבד אתקש לקרקעות, דכתיב (ויקרא כ״ה) והתנחלתם אותם לבניכם. וכי היכי דבקרקעות בעינן עשרה וחד מינייהו כהן, הכי נמי באדם:

ד **ולא יקרא למתורגמן יותר מפסוק אחד.** שלא יטעה המתורגמן שמתרגם על פה:

ובנביא שלשה. אם ירצה. ולא אכפת לן אם יטעה דלא נפקא לן הוראה מינייהו:

ואם שלשתן שלש פרשיות. כגון כי כה אמר ה׳ חנם נמכרתם, כי כה אמר ה׳ מצרים ירד עמי בראשונה, ועתה מה לי פה נאם ה׳, הם ג׳ פרשיות בשלשה מקראות רצופים:

מדלגין בנביא. מפרשה לפרשה ואפילו מענין לענין:

ואין מדלגין בתורה. בשני ענינים. אבל בענין אחד מדלגין. כמו שהיה כהן גדול קורא ביום הכפורים פרשת אחרי מות, ומדלג וקורא אך בעשור:

עד שלא יפסיק התורגמן. המדלג בין בתורה בענין אחד, בין בנביא ואפילו בב׳ ענינים, לא ישהא אלא בכדי שישלים המתורגמן לתרגם מה שהוא צריך לתרגם, שאין כבוד לצבור לעמוד שם בשתיקה:

ה **המפטיר בנביא.** מי שרגיל להפטיר בנביא, תקנו חכמים שיהא הוא פורס על שמע ברבים:

והוא עובר לפני התיבה. להוציא את הרבים בקדושת השם בתפלה, הואיל וממציא את עצמו להפטיר דהוי דבר שאינו כבודו תקנו לו את זו לכבודו:

ואם היה קטן. שאינו יכול לעבור לפני התיבה, ולא לפרוס על שמע:

אביו או רבו. עוברים לפני התיבה:

על ידו. בשבילו:

ו **קטן קורא בתורה.** ויש מן הגאונים שאמרו דוקא משלישי ואילך:

אבל אינו פורס על שמע. לפי שהוא בא להוציא את הרבים ידי חובתן, וכל שאינו חייב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתן:

ואינו נושא את כפיו. אם הוא כהן, שאין כבוד לצבור שיהיו כפופין לברכתו:

פוחח. בגדיו קרועים וזרועותיו נראים מבחוץ. ערום ויחף, מתרגמינן פוחח ויחף:

פורס על שמע. שהרי הוא מחוייב בדבר:

אבל אינו קורא בתורה. מפני כבוד התורה. וכן לפני התיבה וכן לנשיאת כפים, מפני שגנאי הוא לצבור:

סומא פורס על שמע. שאע״פ שאינו רואה מאורות יש לו הנאה מן המאורות, שבני אדם רואין אותו ומצילין אותו מן המכשולים:

רבי יהודה אומר כל מי שלא ראה מאורות מימיו לא יפרוס. שלא היה לו הנאה מהם לעולם. ואין הלכה כר״י:

ז **כהן שיש בידו מומין.** וכן בפניו או ברגליו:

לא ישא את כפיו. שאין הכהנים רשאין לעלות בסנדליהן לדוכן, ואם יש מומין ברגליו יסתכלו בו ומתוך כך יבואו להסתכל בידיו, והמסתכל בכהנים כשנושאים כפיהן עיניו כהות, [חגיגה ט״ז ע״א]. לפי שהשכינה שורה בין ידיהם:

אסטס. צבעו דומה לתכלת:

פואה. שרשים אדומים שצובעים בהם אדום. ומסיק בגמרא שאם היה דש בעירו, כלומר רגיל עמהם וכולם יודעים במומין שיש בו או בצבע שבידיו או שרוב אנשי העיר מלאכתן בכך מותר, דשוב אין מסתכלים בו:

ח **אף בלבנים לא יעבור.** חיישינן שמא מינות נזרקה בו, דעובדי ע״ז מקפידין בכך:

העושה תפילין שבראשו עגולות. כאגוז או כביצה:

סכנה. שלא תכנס בראשו:

ואין בה מצוה. דתפילין מרובעות הלכה למשה מסיני:

הרי זה דרך מינות. שבוזים דברי חכמים והולכים אחר משמעות המקרא, ואומרים בין עיניך ממש, על ידך ממש. וחכמים למדו בגזירה שוה בין עיניך, במקום שער שבראש מקום שמוחו של תינוק רופס. על ידך, בגובה היד, קיבורת בראש הזרוע, שתהא כנגד הלב:

ציפהו זהב וכו׳ והכתוב אומר (שמות י״ג:ט׳) למען תהיה תורת ה׳ בפיך, מן המותר בפיך, שיהא הכל מעור בהמה טהורה ולא מזהב:

ונתנה על בית אנקלי. על בית יד המלבוש מבחוץ. והכתוב אומר לך לאות, ולא לאחרים לאות:

הרי זה דרך החיצונים. בני אדם ההולכים אחר דעתם חוץ מדעת החכמים:

ט **יברכוך טובים הרי זו דרך מינות.** שצריכין ישראל לצרף עמהם פושעי ישראל באגודת תעניותיהם. שהרי חלבנה ריחה רע ומנאה הכתוב עם סממני הקטורת:

על קן צפור יגיעו רחמיך. כמו שהגיעו רחמיך על קן צפור וגזרת לא תקח האם על הבנים (דברים כ״ב:ו׳), כן חוס ורחם עלינו. משתקין אותו, שעושה מצותיו של הקב״ה רחמים והם אינן אלא גזירות:

ועל טוב יזכר שמך. על טובתך נודה לך. משתקין אותו, שאנו חייבים לברך על הרעה כשם שמברכין על הטובה:

מודים מודים. דמיחזי כשתי רשויות, כמודה ומקבל עליו ב׳ אלהות:

המכנה בעריות. שדורש פרשה של עריות בלשון כינוי. שאומר דלא בעריות ממש דיבר הכתוב, אלא שלא יגלה קלון אביו וקלון אמו ברבים:

ומזרעך לא תתן לאעברא לארמיותא. לא תבא על הגויה ותוליד בן לעבודה זרה:

משתקין אותו בנזיפה. שעוקר הכתוב ממשמעותו, ונותן כרת לבא על הגויה, ומחייבו חטאת על השוגג:

י **מעשה אמנון ותמר נקרא ומיתרגם.** ולא חיישינן ליקריה דדוד. והוא, דלא כתיב אמנון בן דוד, כדבעינן למימר לקמן:

מעשה עגל הראשון נקרא ומתרגם. ולא חיישינן ליקרא דישראל:

מעשה עגל השני. מן ויאמר משה אל אהרן עד וירא משה את העם וגו׳ ופסוק ויגוף ה׳ את העם, כל אלו נקראים ולא מתרגמין, משום יקרא דאהרן:

ברכת כהנים. נקראים ולא מתרגמין משום דאית ביה ישא ה׳ פניו אליך, שלא יאמרו הקב״ה נושא פנים והן אינן יודעים שכדאי הן ישראל לשאת להם פנים:

מעשה דוד ואמנון. לא נקראים בהפטרה, ולא מיתרגמין, כל אותן פסוקים שכתוב בהם אמנון בן דוד. אבל אותן שנאמר בהן אמנון סתם, הא אמרינן לעיל מעשה אמנון ותמר נקרא ומתרגם:

אין מפטירין במרכבה. דלמא אתי לשיולי ולעיוני בה:

ור׳ יהודה מתיר. והלכה כמותו:

אין מפטירין בהודע את ירושלים. (יחזקאל ט״ז:ב׳). משום יקרא דירושלים. ואין הלכה כר׳ אליעזר: